

РЕЦЕНЗИЈА

УЏБЕНИКА „ОСНОВИ ПРАГМАТИКЕ”,
ЧИЈИ ЈЕ АУТОР ДР БРАНИМИР СТАНКОВИЋ

1. САДРЖАЈ УЏБЕНИКА

Рукопис „Основи прагматике” доц. др Бранимира Станковића конципиран је као уџбеник који студенте треба да уведе у област прагматике и упозна их са основним појмовима и темама којима се истраживачи у овој области баве, као и са кључним теоријским оквирима на које се прагматичка истраживања ослањају.

Уџбеник је подељен на шест поглавља. Прво поглавље представља увод, у ком су изложене неке од кључних терминолошких дистинкција (нпр. разлика између *реченице*, *пропозиције* и *исказа*, то јест, како га аутор назива, *изричаја*) и сажето представљена историјска позадина настанка прагматике као засебне дисциплине.

У другом поглављу представљена је теорија говорних чинова Џ. Остина и Џ. Серла: појам говорног чина, локуциони, илокуциони и перлокуциони ниво говорног чина, класификације говорних чинова по Остину и по Серлу, хипотеза о перформативности, услови прикладности итд.

Наредно, треће поглавље, посвећено је другој централној прагматичкој теми – импликатурама. У њему су најпре детаљно изложени Грајсови појмови сарадничког (у ауторовој терминологији – кооперативног) принципа и конверзационих максима, а затим је значајан простор посвећен тзв. „неограјсовској” прагматици, тј. савременим теоријским приступима заснованим на Грајсовом учењу које су установили Л. Хорн одн. С. Левинсон. Након тога изложене су основне поставке теорије релевантности Д. Спербера и Д. Вилсон, уз поређења са актуелним неограјсовским приступима. Крајње сажето, у овом поглављу дате су и основне информације о теорији учтивости С. Левинсона и П. Браун.

Четврто поглавље посвећено је појму референције и феномену деиксе. У њему се представљене разлике између референцијалистичког и менталистичког приступа појму референције, изложене су различите врсте деиксе и дат је садржајан преглед кључних питања у вези с категоријом одређености у језику.

Пето поглавље бави се пресупозицијом: семантичким и прагматичким одређењем пресупозиције, својствима пресупозиције (пре свих тзв. константношћу под негацијом), окидачима пресупозиције, пројекцијом пресупозиције, акомодацијом пресупозиције итд.

Шесто поглавље посвећено је информативној структури реченице, а у седмом се износе завршне напомене и даје преглед различитих, углавном примењених прагматичких дисциплина.

2. ВРЕДНОВАЊЕ

Уопштено речено, у уџбенику је успешно представљен низ различитих тема и разнородних теоријских приступа, с добро одабраним примерима и анализом која, где год је то простор дозвољавао, омогућава и продубљење схватање различитих појава, а не само упознавање с њима. Тиме је попуњена велика празнина, јер студентима језика у Србији досад није био на располагању уџбеник који би објединио све наведене теме, притом их обрађујући на овако темељан начин.

Посебна вредност овог уџбеника лежи у томе што је у њему, колико нам је познато, низ прагматичких термина први пут добио своје српске еквиваленте. Пред аутором је, дакле, био задатак да материју о којој је реч не само разумљиво и систематично изложи, већ и да нађе одговарајући превод за велики број термина који су у прагматичкој литератури уобичајени и нужни. Тако аутор, у вези с Грајсовом теоријом, говори о томе да се максиме могу *кришити* или им се говорник може *не покоравати*, чиме се, по нашем мишљењу доста успешно, изражава разлика између Грајсових израза *violate* и *float*, која је за разумевање његовог схватања импликатура посебно важна.

Треба посебно истаћи и то да је аутор показао да веома добро познаје актуелне токове у прагматици, поготово кад је реч о оном делу прагматике који се ослања на традицију аналитичке филозофије и формалне семантике. У том погледу његов уџбеник је важан допринос домаћој уџбеничкој лингвистичкој литератури, у којој је поменута струја лингвистичких истраживања, упркос традицији дужи од једног века и великом утицају на разним пољима истраживања језика, и даље слабо заступљена. У вези с тим сматрамо да ће „Основи прагматике”, иако замишљени као уџбеник, бити корисни и истраживачима који се у свом раду дотичу прагматике или се њоме баве, а не само студентима. Тако аутор, у вези с категоријом одређености, износи не само најважније теоријске основе разумевања ове категорије у језику, него и показује како се та теоријска полазишта могу искористити при анализи конкретне појаве у српском језику – употребе облика неодређеног и одређеног придевког вида.

Ограничен простор и сложеност питања која се у уџбенику разматрају понекад су текст учинили посебно „густим”, с великом количином нових информација и термина. Но то се, сматрамо, нигде не догађа у мери која би уџбеник учила нефункционалним, а у уџбенику оваквог обима и садржаја, поједини делови нужно захтевају већи напор. Праву меру у овом смислу, уосталом, могуће је наћи тек кад уџбеник почне да се користи и доживи практичну проверу. У наредним издањима уочени проблеми се онда могу исправљати, а то ће бити прилика да уџбеник добије и више задатака, вежбања и питања за обнављање.

3. КОНАЧНА ОЦЕНА

Узимајући у обзир све речено, сматрамо да „Основи прагматике” успешно представљају стање знања у централним питањима прагматике као што су импликатуре, говорни чинови, разграничење између семантике и прагматике, природа референцијалности и сл., те да се студенти помоћу овог уџбеника у сва наведена питања могу упутити, а они амбициознији и заинтересованији међу њима наћи ће у њему одговоре и на тежа питања, као и подстицаје за даље читање.

Стога нам је задовољство да рукопис др Бранимира Станковића под насловом „Основи прагматике” препоручимо за објављивање.

У Београду,
3. VII 2020.

Др Јован Чудомировић,
доцент на Катедри за српски језик
с јужнословенским језицима
Филолошког факултета
Универзитета у Београду